

UDK 323.1(477)
Bibliid 0543-3657, 72 (2018)
God. LXIX, br. 1172, str. 27-51
izvorni naučni rad
Priljen: 20.9.2018.

Ana JOVIĆ-LAZIĆ¹
Ivona LAĐEVAC²

Razvoj i posledice ukrajinske krize³

SAŽETAK

Članak se fokusira na razvoj, ishode i posledice ukrajinske krize. Kao najznačajniji bezbednosni izazov u Evropi od kraja Hladnog rata, ova kriza dramatično je pogoršala odnose između Rusije, s jedne, i Zapada, s druge strane, ostavljajući dalekosežne negativne posledice na međunarodne odnose u celini. Cilj ovog rada je analiza specifičnih okolnosti, interesa i položaja kako Ukrajine, tako i ključnih međunarodnih aktera, koji su prethodili ukrajinskoj krizi, uticali na njen tok i koji će imati ključnu ulogu u njenom daljem razvoju. Stavovi ključnih međunarodnih aktera, kao i formulisanje odgovarajućih politika prema Ukrajini, predstavljaju najzahtevnije zadatke i priliku za testiranje mogućnosti i ograničenja kada je reč o zajedničkom pristupu i saradnji međunarodne zajednice na rešavanju bezbednosnih izazova na post-sovjetskom prostoru.

Ključne reči: Ukrajina, ukrajinska kriza, aneksija Krima, sukob u istočnoj Ukrajini, Rusija, Evropska unija, Zapad.

¹ Dr Ana Jović-Lazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

² Mr Ivona Lađevac, istraživač saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

³ Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2018. godine.

Uvodne napomene

Odluka ukrajinske vlade da promeni pravac svoje politike i odustane od potpisivanja Sporazuma o pridruživanju sa Unijom, dovela je do masovnih antivladinih demonstracija na ulicama Kijeva koje su trajale od novembra 2013. do februara 2014. Ovi protesti su prerasli u nasilje i kasnije doveli do svrgavanja tadašnjeg predsednika Viktora Janukoviča, njegovog opoziva od strane parlamenta i napuštanja zemlje. To je podstaklo rusku aneksiju Krima i oružane sukobe u istočnoj Ukrajini, koji su počeli nakon što su pro-ruski separatisti aprila 2014. zauzeli zgrade lokalne uprave i službe bezbednosti u različitim gradovima u regionima Donjecku i Lugansku – oblasti koja je poznata kao Donbas.⁴ Niko nije mogao da predvidi da će se ono što je počelo kao mirni masovni protest i unutrašnja manifestacija nezadovoljstva politikom vlade, pretvoriti u sukobe i ozbiljnu međunarodnu bezbednosnu i političku krizu.⁵

U Ukrajini su se suprotstavili snažni interesi različitih međunarodnih aktera, usled čega se unutrašnja kriza pretvorila u regionalni, pa čak i globalni problem. Promenjeno međunarodno okruženje proizašlo iz ukrajinske krize, zajedno sa pregrupisavanjem na međunarodnoj sceni, otvorilo je široku debatu o mogućem povratku Hladnog rata i novim bezbednosnim izazovima. Nekadašnji napori Rusije, karakteristični za devedesete, da se kroz saradnju sa Zapadom prevaziđu razlike i neslaganja, zamenjeni su politikom konfrontacije koja je slična hladnom ratu i podrazumeva beskompromisno insistiranje na sopstvenim geopolitičkim i ekonomskim interesima, uključujući i vojne i političke intervencije.⁶ Aneksija Krima i ruska podrška separatističkim snagama u istočnoj Ukrajini predstavljaju odlučujuću tačku raskola u dugom periodu pogoršanja odnosa Rusije i Zapada.⁷ Stav Zapada

⁴ Derek Averre & Kataryna Wolczuk, "The Ukraine Crisis and Post-Post-Cold War Europe", *Europe-Asia Studies*, Vol. 68, No. 4, 2016, p. 551.

⁵ Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac, "Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World", *Social and economic problems and challenges in the Contemporary World*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds), Global Resource Management: Doshisha University, Japan, IIPE, Belgrade, 2017, pp. 112-141.

⁶ Dan Smith, "Introduction: International stability and human security in 2017", *SIPRI Yearbook 2018*, Oxford University Press, Stockholm, 2018, p. 3.

⁷ Posle Hladnog rata Rusija je nastojala da sa Zapadom uspostavi odnose koji bi joj omogućili da sa Vašingtonom i Briselom ravnopravno učestvuje u donošenju ključnih odluka u međunarodnim odnosima. Međutim, Rusiji je ponuđeno samo formalno partnerstvo, bez bilo kakvih posebnih privilegija. Odbijanje Rusije da prihvati podređen položaj, osnovni je uzrok njihovog razilaženja koje je počelo još 1999. zbog bombardovanja SRJ, da bi se nastavilo 2003. i 2004. zbog rata u Iraku i „narandžaste revolucije“ u Ukrajini. Do mnogo ozbiljnije krize u odnosima došlo je 2008. nakon izbijanja petodnevnog rusko-gruzijskog rata, ali su tek ruska aneksija Krima i podrška separatistima u istočnoj Ukrajini, odnos koji se nazivao partnerskim pretvorili u otvorenu konfrontaciju. Dmitri Trenin, "Russia's evolving grand Eurasia strategy: Will it work?", Carnegie Moscow Center, 20 July 2017, Internet, <http://carnegie.ru/2017/07/20/russia-s-evolving-grand-eurasia-strategy-will-it-work-pub-71588>.

je da Rusija svojom politikom krši odredbe međunarodnog prava i osnove međunarodnog poretka, kao i da kombinacija ruskih ambicija i rastućih vojnih sposobnosti stvara nestabilnu granicu u Evroaziji, povećavajući rizik od sukoba.⁸ S druge strane, Rusija smatra da je njena spoljna politika samo način da obezbedi nezavisnost i zaštiti svoje vitalne interese, među kojima je i taj da potvrdi svoj uticaj na regionalnom i globalnom nivou i uspostavi sferu uticaja u blizini svojih granica.

Uprkos diplomatskim naporima da se smanji nasilje i obezbedi puno poštovanje mirovnog sporazuma, do trajnog prekida neprijateljstava nije došlo. Dve strane se neprestano međusobno optužuju za kršenja sporazuma. Sankcije koje je Zapad pre više od četiri godine uveo Rusiji kao odgovor na aneksiju Krima i njeno mešanje u sukobe u istočnoj Ukrajini još su na snazi, kao i brojne kontramere kojima je Moskva na njih odgovorila. Pored toga, status separatističkih oblasti u istočnoj Ukrajini i dalje je neizvestan. Iako se, pod određenim uslovima, sporazumom iz Minska predviđa njihovo vraćanje pod kontrolu Kijeva, lideri samoproglašanih republika to odbacuju kao mogućnost.⁹ Rusija ne želi da ih anektira, ali nezvaničnom podrškom nastavlja da stvara svojevrsnu ekstrateritorijalnu oblast, koja narušava nacionalni integritet Ukrajine i sprečava svaku mogućnost da Kijev postane deo evropskih i evroatlantskih integracija.¹⁰ Ovako složene okolnosti pogoduju nastavku napetosti i tzv. tinjajućeg rata u istočnoj Ukrajini.

Ukrajina – od sticanja nezavisnosti do protesta na Majdanu

Ukrajina je bila druga po veličini republika Sovjetskog Saveza po broju stanovnika, teritoriji i ukupnom ekonomskom značaju. Imala je važnu ulogu u sovjetskoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici jer su se u njoj nalazile brojne vojne baze, uključujući i one opremljene nuklearnim oružjem. Ukrajina je sa Rusijom i Belorusijom učestvovala u stvaranju SSSR-a, a bila je i jedna od tri sovjetske republike koje su zajednički donele odluku o njegovom raspadu. Zajedno sa Rusijom i Belorusijom Ukrajina je bila jedan od osnivača Zajednice Nezavisnih Država, ali nije prihvatila dalju institucionalizaciju odnosa u okviru ove organizacije, jer se brinula da bi,

⁸ „National Security Strategy of the United States of America“ December 2017, Internet, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.

⁹ Julia Abibok, „Identity policy in the self-proclaimed republics in east Ukraine“, *OSW Commentary*, No. 270, Centre for Eastern Studies, June 6, 2018, Internet, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2018-06-06/identity-policy-self-proclaimed-republics-east-ukraine>.

¹⁰ „U.S., Russia: Ukraine Is Shaping Up to Be a Hot Topic for the Next Trump-Putin Summit“, *Snapshots*, Stratfor, Jul 20, 2018, Internet, <https://worldview.stratfor.com/article/us-russia-ukraine-hot-topic-second-trump-putin-summit>.

kroz dominantnu poziciju u ZND-u, Rusija mogla da ograniči i izbor pravaca njenog daljeg razvoja.¹¹

Sredinom 1990-ih Ukrajina je počela da vodi tzv. multivektorsku spoljnu politiku pokazujući veće interesovanje za učešće u transatlantskim i evropskim strukturama.¹² Zbog istorijskih veza i velikog broja Rusa koji žive u Ukrajini u ovoj zemlji je nakon sticanja nezavisnosti ostao snažan politički i ekonomski uticaj Rusije. Ukrajina i Rusija su 1997. potpisale Ugovor o prijateljstvu i saradnji. Šest godina kasnije Ukrajina je sa Rusijom, Belorusijom i Kazahstanom potpisala sporazum o jedinstvenom ekonomskom prostoru. Tadašnji ukrajinski premijer V. Janukovič procenio je da će dodatno povezivanje sa Rusijom biti dobitna strategija za pobjedu na predsjedničkim izborima 2004.¹³ Međutim, zbog optužbi za falsifikovanje rezultata predsjedničkih izbora došlo je do „narandžaste revolucije“, koja je označila krupne promene u unutrašnjoj i spoljnoj politici zemlje. Rusija je odmah pokazala nepoverenje prema pravcu daljeg razvoja Ukrajine, dok je EU podržala „narandžastu revoluciju“ kao izraz osnovnih evropskih vrednosti i priliku da postane demokratska i tržišno orijentisana zemlja. Unija, međutim, nije pokazala spremnost da u ovoj zemlji vidi potencijalnu državu članicu, već je zauzela stav da je Evropska politika susedstva dovoljan okvir za saradnju sa Ukrajinom.¹⁴

Nakon „narandžaste revolucije“ među zvaničnim spoljnopolitičkim prioritetima Ukrajine našao se i ulazak u NATO. Međutim, ubrzo je pokrenuta rasprava o tome da li bi se na taj način prekršile obaveze prema Rusiji predviđene Ugovorom o prijateljstvu, a ta ideja naišla je i na oštro protivljenje Rusije koja je u tome videla atak na sopstvenu bezbednost. Da bi se izbegla konfrontacija sa Rusijom, ovo pitanje je na neodređeno vreme povučeno sa dnevnog reda.¹⁵ Takođe, u samoj Ukrajini su oduvek postojale duboke podele u vezi sa eventualnim članstvom u NATO-u. Podele su prisutne ne samo u političkom životu već i u ukupnim opredeljenjima građana i predstavljaju

¹¹ Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac, „Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World“, op. cit., pp. 112-141.

¹² Ukrajina je sa EU 1994. zaključila Sporazum o partnerstvu, a naredne godine postala je članica Saveta Evrope. Takođe, Ukrajina je 1994. potpisala sporazum Partnerstvo za mir, a tri godine kasnije potpisala je i Povelju o posebnom partnerstvu sa NATO.

¹³ Paul Kubicek, „Ukraine and the European Neighborhood Policy: Can the EU help the Orange Revolution bear fruit?“, *East European Quarterly*, XLI, No. 1, University of Colorado, 2007, pp. 3-5.

¹⁴ Roland Dannreuther, „Developing the Alternative to Enlargement: The European Neighbourhood Policy“, *European Foreign Affairs Review*, No. 11, Kluwer Law International, 2006, p. 185.

¹⁵ David G. Buffa, „Proposed remedy for the dilemma of innumerable futures: Ukraine, Russia, and NATO membership“, *Brooklyn Journal of International Law*, No. 35, Brooklyn Law School, New York, 2010, p. 593.

jedan od uzroka unutrašnjih političkih razmimoilaženja i nestabilnosti u zemlji. Zbog toga je politika balansiranja između EU i SAD s jedne, i Rusije s druge strane, godinama bila jedna je od karakteristika spoljnopolitičke orijentacije Ukrajine.¹⁶

Krize oko isporuka gasa koje su obeležile 2006. i 2009. godinu mnogi su ocenili kao sredstvo političkog pritiska i nastojanje Rusije da „kazni“ Ukrajinu zbog prozapadne orijentacije i politike približavanja NATO.¹⁷ Zbog ozbiljnih neslaganja oko cene gasa Rusija je u više navrata obustavljala isporuke Ukrajini, što je negativno uticalo i na isporuke ruskog gasa Evropi. S obzirom da je Ukrajina veoma značajna tranzitna zemlja za snabdevanje Evrope gasom i naftom iz Rusije i sa Crnog mora, Unija je bila direktno pogođena. Zbog toga se aktivno uključila u rešavanje problema, vršeci snažan diplomatski pritisak i na Rusiju i na Ukrajinu kako bi se isporuke gasa što pre normalizovale.¹⁸

Povratak na vlast V. Janukoviča početkom 2010. označio je novu političku orijentaciju Ukrajine. Iako je njegova predizborna kampanja protekla u atmosferi zalaganja kako za evrointegracije, tako i za normalizaciju odnosa sa Rusijom, ubrzo je, međutim, postalo jasno da se Ukrajina vraća „u rusku orbitu“. Nedugo nakon promene vlasti, Ukrajina je zaključila sporazume koji su izašli u susret interesima Rusije. Zakonom o osnovnim principima unutrašnje i spoljne politike iz jula 2010. napuštena je politika članstva u NATO i proglašen vanblokovski status zemlje. Za Rusiju je važan bio i sporazum kojim je Ukrajina prihvatila da produži stacioniranje ruske Crnomorske flote na Krimu do 2042. U zamenu za to Ukrajina je dobila 30 odsto nižu cenu gasa, što joj je omogućilo da uštedi oko četiri milijarde dolara na godišnjem nivou, usvoji budžet sa manjim deficitom i nastavi saradnju sa MMF-om. EU nije komentarisala sporazum o ostanku ruske Crnomorske flote na Krimu, jer je nastojala da izgradi dobre odnose sa novim ukrajinskim rukovodstvom kako bi podstakla reforme i doprinela bezbednosti i stabilnosti u zemlji. Tadašnji predsednik V. Janukovič naglasio je da ukrajinski spoljnopolitički ciljevi – integracija u EU i državna politika održavanja ravnoteže između Istoka i Zapada nisu promenjeni, kao i da je sporazum veoma značajan za ekonomski oporavak Ukrajine jer joj obezbeđuje jeftiniji gas.¹⁹

¹⁶ Ana Jović-Lazić, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015, str. 217-228.

¹⁷ Adrian Karatnycky and Alexander J. Motyl, "The Key to Kiev: Ukraine's Security Means Europe's Stability", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 3, Council on Foreign Relations, New York, 2009, p. 106.

¹⁸ Ana Jović-Lazić, Marko Nikolić, "The Importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia", *Energy Security of Europe: The position of Serbia*, Miroslav Antevski, Dobrica Vesić (eds), IPE, Belgrade, 2013, pp. 64-82.

¹⁹ Ana Jović-Lazić, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, op. cit., str. 217-228.

Iako je Rusija godinama bila najveći trgovinski partner i strani investitor u Ukrajini, ova zemlja nije bila zainteresovana da postane deo Carinske unije Rusije, Belorusije i Kazahstana, jer bi to značilo i delegiranje ovlašćenja nad nacionalnom telu i uvođenje zajedničke valute, čime bi se dovelo u pitanje zaključivanje sporazuma o pridruživanju sa EU. Ukrajina je nastojala da uspostavi ravnotežu između uspostavljanja bližih veza sa EU i potrebe da izbegne antagonizam Rusije od koje, u velikoj meri zavisi, pre svega, energetska. U suštini, Kijev je dugo pokušavao da vodi politiku koja bi mu omogućila da dobije najviše od odnosa sa oba velika suseda, EU i Rusijom.²⁰

Ukrajina je sa EU pregovarala o Sporazumu o pridruživanju i sveobuhvatnoj zoni slobodne trgovine od 2007. do 2011. godine. Dokumenti su parafirani 2012, a ubrzo je i Savet za spoljne poslove EU usvojio zaključke koji su potvrdili da je Unija spremna da potpiše sporazum sa Ukrajinom čim postigne određeni napredak u ispunjavanju uslova, koji su navedeni u zaključcima. Nastojanje Ukrajine da postigne sporazum o pridruživanju sa EU podstaklo je napetosti u njenim odnosima sa Rusijom. Ukrajina je upozorena da u slučaju potpisivanja sporazuma sa EU neće moći da održi privilegovani pristup tržištu Carinske unije. Istovremeno, u zamenu za odlaganje njegovog potpisivanja na neodređeno vreme, Rusija je obećala Ukrajini smanjenje cene gasa za trećinu i ulaganje 15 milijardi dolara u njene državne obveznice. Kombinacija pretnji i ekonomskih obećanja pokolebala je ukrajinsku vladu koja je prihvatila ponudu Rusije.²¹

Pristup EU Ukrajini pre krize nije bio dovoljno politički promišljen, već previše tehnokratski. U tom kontekstu je i stav da su donosioci odluka na nivou EU potcenili političke posledice Sporazuma o pridruživanju sa Ukrajinom.²² Zanemarena je činjenica da Rusija potencijalnu evropsku perspektivu Ukrajine doživljava kao provokaciju, jer ima strateški interes da zadrži ključni uticaj u ovoj zemlji.²³

²⁰ Maria Lipman and Alexey Malashenko, *The End of an Era in EU-Russia Relations*, Dmitri Trenin, (ed.), Carnegie Moscow Center, Moscow, 2013, p. 11.

²¹ H. Haukkala, "From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU-Russia Relations", *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 23, No. 1, 2015, p. 33-34.

²² Dragana Dabić, „Zajednička spoljna i bezbednosna politika Evropske unije prema ukrajinskoj krizi“, *Međunarodna politika*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Vol. LXVI, br. 1160, 2015, str. 5-19.

²³ Nicole Koenig, "The External Challenges of the EU: What Strategies?", Discussion of European Steering Committee, Synthesis, Jacques Delors Institut - Berlin, 2015, p. 2. Aleksandar Gajić, „Odnosi EU i Rusije u svetlu ukrajinske krize“, *Međunarodna politika*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Vol. LXVII, br. 1161, Beograd, 2016, str. 5-17.

Hronologija ukrajinske krize

Vlada Ukrajine donela je odluku da obustavi pripreme za potpisivanje Sporazuma o pridruživanju sa EU, koji je trebalo da bude potpisan krajem 2013. na samitu Istočnog partnerstva u Viljnusu. To je na ulice Kijeva izvelo demonstrante, koji su takav potez videli kao kretanje Ukrajine ka većoj ruskoj kontroli. Sredinom januara 2014. ukrajinski parlament, Vrhovna Rada, usvojio je zakon koji predviđa oštrije sankcije za učestvovanje u neredima što je izazvalo masovne proteste. Iako je krajem januara 2014. tadašnji predsednik V. Janukovič ponudio da u Vladu uključi članove opozicije i smanji predsednička ovlašćenja, to nije dovelo do smirivanja situacije. Zbog pogoršane situacije, premijer i Vlada su podneli ostavku, a ukrajinski parlament ukinuo je kontroverzni zakon. Nemire su dodatno rasplamsali pokušaji policije da ukloni glavni protestni kamp. Nakon pogibije više od 100 ljudi, sredinom februara 2014. postignuto je primirje koje je propalo dan kasnije.²⁴ Ubrzo je tadašnji predsednik V. Janukovič potpisao sporazum o rešenju krize kojim je prihvatio mnoge zahteve opozicije. Donet pod pritiskom Zapada sporazum je, između ostalog, predvideo izmenu Ustava na način kojim bi se smanjila predsednička ovlašćenja, kao i održavanje prevremenih predsedničkih izbora. Međutim, sporazum je došao prekasno da bi umirio proteste.²⁵ Istog dana kada je potpisan pomenuti sporazum Janukovič je napustio Kijev i pobjegao prvo u istočni deo zemlje, a onda u Rusiju, sve vreme tvrdeći da je i dalje legitiman predsednik države. Dan kasnije, njegova stranka ga je napustila, pridružila se opoziciji i zvanično je opozvan sa dužnosti u Vrhovnoj Radi.²⁶ Novi privremeni predsednik Ukrajine izjavio je da će zemlja nastaviti da uspostavlja bliže veze sa Unijom.²⁷

Neočekivani razvoj situacije u Ukrajini jasno je pokazao da je nova vlast u Kijevu prozapadno orijentisana. Za Rusiju je to bio geopolitički poraz u najvećoj i najznačajnijoj zemlji u okviru njene zone uticaja. Ona je jasno stavila do znanja da je takva orijentacija Ukrajine neprihvatljiva i da je spremna da upotrebi silu kako bi povratila svoje uporište u zemlji koja je važna tampon

²⁴ Ian Anthony, "The Ukraine conflict and its implications", *SIPRI Yearbook 2015*, Oxford University Press, Stockholm, 2015, pp. 57-61.

²⁵ Denise Youngblood Coleman, "Ukraine's "Maidan" Uprising; effects on relations with Russia and the West", *Ukraine Country Review 2016*, Country Watch, Houston, 2017, p. 73.

²⁶ Njegov opoziv je odobren jednoglasnom odlukom svih 328 prisutnih predstavnika u ukrajinskom parlamentu. Peter Hilpold, "Ukraine, Crimea and New International Law: Balancing International Law with Arguments Drawn from History", *Chinese JIL*, Oxford University Press, 2015, p. 250.

²⁷ Nova prelazna ukrajinska Vlada A. Jacenjuka, formirana krajem februara 2014, nastavila je pregovore sa Unijom. EU i Ukrajina su već narednog meseca potpisale političke odredbe Sporazuma o pridruživanju, dok su juna iste godine zaključene i preostale, ekonomske, odredbe ovog sporazuma. Vrhovna Rada i Evropski parlament ratifikovali su kompletan tekst sporazuma sredinom septembra 2014. Veći deo sporazuma je stupio na snagu 1. novembra, osim dela o stvaranju zone slobodne trgovine, koji je stupio na snagu 1. januara 2017.

država između NATO, EU i Rusije. Prvi Putinov odgovor na uspostavljanje prozapadne vlasti u Kijevu bio je preuzimanje Krima.²⁸ Početkom marta 2014. gornji dom ruskog parlamenta, Savet federacije, dao je ovlašćenje predsedniku Rusije za upotrebu sile na teritoriji Ukrajine radi zaštite ruskog stanovništva i Crnomorske flote.

Ubrzo je sedam vodećih industrijskih zemalja grupe G7 otkazalo pripreme za samit G8 koji je trebalo da se održi u ruskom gradu Sočiju. Tenzije na relaciji Istok-Zapad intenzivirane su nakon što je na Krimu zakazan referendum za otepljenje i pripajanje tog poluostrva Rusiji.²⁹ Dan nakon održavanja referenduma, 17. marta 2014. godine, SAD i EU uvele su sankcije ruskim i ukrajinskim zvaničnicima za koje se smatra da su imali značajnu ulogu u organizovanju referenduma kojim je ugrožen suverenitet Ukrajine.³⁰

Razgovori u cilju rešavanja krize nisu dali rezultate. Rusija je insistirala na stavu da je svrgavanje Janukoviča nezakonito, jer nije ispunjen uslov ukrajinskog ustava da za takvu meru glasa više od $\frac{3}{4}$ ukupnog broja poslanika. S druge strane, Zapad je osudio secesionistički referendum i stao na stanovište da je on u suprotnosti sa međunarodnim pravom. Pokušaj da se predlogom rezolucije protiv referenduma na Krimu podrži suverenitet Ukrajine u Savetu bezbednosti UN nije uspeo jer je Rusija, kao stalna članica ovog organa, stavila veto na njen nacrt. Ostale članice SB su glasale za predloženu rezoluciju, izuzev Kine, koja se uzdržala od glasanja. Međutim, na zahtev Kijeva, marta 2014, Generalna skupština UN održala je plenarnu sednicu posvećenu ukrajinskoj krizi. Tom prilikom usvojena je rezolucija kojom se održavanje referenduma na Krimu proglašava nelegalnim i pozivaju sve „države, međunarodne organizacije i specijalizovane agencije da ne priznaju bilo kakvu promenu statusa Autonomne Republike Krim i grada Sevastopolja ... i da se uzdrže od bilo kakvih aktivnosti ili poslovanja koji se mogu protumačiti kao priznavanje tako izmenjenog stanja”.³¹ U Ukrajini je 21. marta 2014. raspoređena Specijalna posmatračka misija OEBS-a. Pored toga, Parlamentarna skupština Saveta Evrope usvojila je početkom aprila 2014. rezoluciju kojom je osudila postupke Rusije koji su doveli do

²⁸ Naoružana uniformisana lica preuzela su kontrolu nad zgradom vlade i parlamenta na Krimu 27. februara 2014. Narednog meseca, 11. marta 2014, usvojena je Deklaracija o nezavisnosti u kojoj se navodi da se Autonomna Republika Krim i grad Sevastopolj ujedinjuju kako bi formirali nezavisnu državu – Republiku Krim, kao i da će zatražiti da se pridruže Rusiji ako na referendumu dobiju podršku građana.

²⁹ Nikita Hruščov je 1954. poluostrvo Krim inkorporirao u Sovjetsku Socijalističku Republiku Ukrajinu.

³⁰ Riccardo Alcaro, "West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis", *IAI Research Papers*, Istituto Affari Internazionali, Roma, 2015, p. 69.

³¹ "Territorial integrity of Ukraine, United Nations General Assembly Resolution 68/262 adopted by the General Assembly on 27 March 2014", Internet, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_262.pdf.

aneksije Krima. Pri tome je istaknuto da ti potezi predstavljaju teške povrede međunarodnog prava, kao i da se kršenjem suvereniteta i teritorijalnog integriteta Ukrajine stvara pretnja po stabilnost i mir u Evropi.³²

Nakon referenduma Krim je zvanično zatražio da postane sastavni deo Ruske Federacije. Rusija je odgovorila ukazom o priznavanju nezavisnosti i aneksijom Krima, koja je opravdana potrebom da se zaštiti rusko stanovništvo i spreči bilo kakva mogućnost za raspoređivanje NATO snaga na ovom poluostrvu.³³ Način na koji je došlo do aneksije Krima, pri čemu su trupe stacionirane u ruskim bazama opkolile ukrajinske vojne baze i primorale ukrajinske vojnike da napuste poluostrvo, ukazuje ne samo na prisustvo jasne administrativne, logističke, materijalne, već i snažne vojne podrške Rusije. Bez ikakvih vojnih gubitka, Rusija je zauzela strateški najvažniji deo Ukrajine, odakle može da obezbedi svoj najneposredniji bezbednosni interes – trajnu bazu ruske mornarice u Sevastopolju i kontrolu gotovo čitavog Crnog mora. Istovremeno, preuzimanjem Krima Rusija je dobila mogućnost da vrši pritisak na vladu u Kijevu i da utiče na političku budućnost Ukrajine.³⁴

Zapad je oštro osudio rusku aneksiju Krima kojom je prekršen je Budimpeštanski memorandum iz 1994. kojim su se SAD, V. Britanija i Rusija obavezale da će poštovati nezavisnost Ukrajine, njen teritorijalni integritet i suverenitet, u zamenu za odricanje od nuklearnog naoružanja.³⁵ Sankcije koje je Zapad uveo Rusiji nakon aneksije Krima nisu značajnije uticale na promenu njene politike u Ukrajini. Ubrzo, Rusija je pažnju usmerila prema istočnim delovima Ukrajine podržavajući separatizam. Dve nedelje nakon aneksije Krima, početkom aprila 2014, naoružani prorusk aktivisti zauzeli su zgrade državne uprave u devet gradova na istoku Ukrajine. Ubrzo su uz rusku podršku samoprogllašene Donjecka i Luganska narodna republika. Da bi ponovo uspostavila kontrolu nad svojom teritorijom, Ukrajina je sredinom aprila 2014. pokrenula tzv. antiterorističku operaciju protiv proruskih separatista, što je dovelo do oružanih incidenata koji su ubrzo prerasli u ozbiljne sukobe.³⁶

³² "Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 1990 (2014) Final version, Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation", Internet, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=20882&lang=en>.

³³ Hanna Shelest, "After the Ukrainian crisis: Is there a place for Russia?", *Southeast European and Black Sea Studies*, No. 2, 2015, p. 194.

³⁴ Hugo Spaulding, "Putin's next objectives in the Ukraine Crisis", *Backgrounder*, Institute for the Study of War, Feb 3, Washington, 2015, pp. 1-10.

³⁵ David S. Yost, "The Budapest Memorandum and Russia's intervention in Ukraine", *International Affairs*, Volume 91, Issue 3, May 2015, pp. 505-538.

³⁶ Anne Marie Le Gloannec, "The EU, Russia and Ukraine: a double track with no end?", *Policy Brief*, No. 17, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, 2015, pp. 1-4.

U Donjeckoj i Luganskoj oblasti u istočnoj Ukrajini, maja 2014, održani su referendum o statusu, na kojima je nezavisnost podržala većina izašlih birača. U nastojanju da uspostavi kontrolu nad istočnim delom zemlje Ukrajina je krajem juna ponovo pokrenula operaciju protiv separatističkih snaga. Tokom jula i avgusta ukrajinske snage su napredovale, potiskujući separatiste iz nekoliko glavnih uporišta. U međuvremenu, jula 2014. u Donjecku, u blizini granice sa Rusijom oboren je civilni putnički avion u kome je stradalo svih 298 putnika. Zbog sumnje da su avion oborili proruski separatisti, stav Zapada prema Rusiji postao je oštriji, a ubrzo su uvedene i nove sankcije Rusiji.

Iako su ukrajinske snage došle nadomak glavnih pobunjeničkih uporišta, Donjecka i Luganska, krajem avgusta 2014. separatisti podržani od strane Rusije počinju snažnu kontraofanzivu koja je ih je prisilila da se povuku uz teške gubitke. Stepenn organizacije, opremljenosti i vojne discipline separatističkih snaga koje su učestvovala u kontraofanzivi, jasno otkrivaju podršku snažne ruske vojne sile, kako u ljudstvu, tako i u oružju, vojnoj tehnici i drugoj vojnoj opremi.³⁷ Nakon petomesečnih sukoba u kojima je poginulo više od dve i po hiljade ljudi, septembra 2014. potpisan je Protokol o prekidu vatre. Protokol, između ostalog, predviđa obavezu sukobljenih strana da povuku teško naoružanje 15 kilometara od linije razgraničenja, kako bi se stvorila demilitarizovana tampon zona. Uspostavljanje ove linije, kao i činjenica da su u pregovorima o prekidu vatre učestvovali predstavnici separatističkih oblasti, obezbedili su im svojevrsan legitimitet, što je bio jedan od ključnih ruskih ciljeva. Iako je situacija bila mirnija nego pre potpisivanja Protokola, nijedna od njegovih tačaka nije u potpunosti sprovedena. Sporadično, ponekad intenzivnije, borbe su se nastavile.

Ukrajina je izabrala novu prozapadno orijentisanu parlamentarnu većinu oktobra 2014. Samo nekoliko dana kasnije, Rusija je javno podržala održavanje izbora u separatističkim oblastima koji su organizovani narednog meseca.³⁸ Nakon što su njihovi lideri položili zakletve, ukrajinski predsednik je naložio jače vojno prisustvo na jugu i istoku zemlje, navodeći kao razlog zabrinutost zbog opasnosti od budućih napada separatista. Predstavnici ukrajinske vojske su, takođe, naveli da je u toku i uoči izbora primećen intenzivan ulazak opreme i ljudstva iz Rusije u Ukrajinu, kao i ozbiljno nagomilavanje ruskih trupa unutar i duž granice sa Ukrajinom. Novembra 2014. ponovo su izbili žestoki sukobi, a narednog meseca su intenzivirane borbe oko aerodroma u Donjecku. Krhko primirje postignuto u Minsku bilo je na ivici kolapsa. Vlada Ukrajine optužila je Rusiju da je poslala operative

³⁷ Peter Hilpold, "Ukraine, Crimea and New International Law: Balancing International Law with Arguments Drawn from History", op. cit, p. 244.

³⁸ Andrew E. Kramer, "Rebel-Backed Elections to Cement Status Quo in Ukraine", *The New York Times*, Internet izdanje, http://www.nytimes.com/2014/11/03/world/europe/rebel-backed-elections-in-eastern-ukraine.html?_r0.

kako bi obezbedila podršku separatistima, kao i da je na njenu teritoriju prokrijumčarila tešku artiljerijsku municiju.³⁹

Ministri spoljnih poslova NATO-a, koji su se decembra 2014. sastali u Briselu, oštro su osudili Rusiju i njenu „kontinuiranu i namernu destabilizaciju“ Ukrajine i saopštili da će oformiti fondove za podršku ukrajinskoj vojsci, povećati prisustvo u istočnim članicama i razviti snage za brzo reagovanje.⁴⁰ Krajem decembra Vrhovna rada je glasala za usvajanje zakona kojim se odustaje od neutralnog statusa zemlje, navodeći kao opravdanje rusku agresiju protiv Ukrajine. Iako je ovo glasanje bilo, pre svega, simbolično jer ulazak Ukrajine u evroatlantske strukture nije održiv u bliskoj budućnosti, odluka o opozivu neutralnog statusa, u situaciji u kojoj se primirje ukrajinskih i separatističkih snaga jedva održavalo, izazvala je gnev Rusije.⁴¹

Početakom 2015. nastavljene su borbe u Donjecku, a proruski separatisti napali su i strateški lučki grad Marjupolj kako bi njegovim osvajanjem pokušali da uspostave svojevrsan kopneni most između Rusije i Krima.⁴² Nakon što su proruske snage intenzivirale ofanzivu, EU, SAD i NATO su pojačali diplomatsku retoriku, preteći dodatnim pritiscima na Rusiju ako ne prestane da pruža vojnu podršku separatistima. Moskva je, s druge strane, poricala pomoć separatistima ističući destruktivnost stavova i retorike Zapada.

Početakom februara 2015. u Vašingtonu su sve glasnjiji zahtevi da se Ukrajini obezbedi defanzivna vojna pomoć.⁴³ Tome su se usprotivili mnogi evropski

³⁹ *Ukraine Country Review*, op. cit, p. 144.

⁴⁰ “Joint statement of the NATO-Ukraine Commission”, Meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs, Brussels, 2 December 2014, Internet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115474.htm.

⁴¹ U predlogu zakona se navodi da agresija Rusije na Ukrajinu, njena nezakonita aneksija Krima, vođenje tzv. hibridnog rata, vojna intervencija u istočnim regionima, stalni politički, vojni, ekonomski i informacioni pritisci zahtevaju efikasnije garancije suvereniteta, nezavisnosti, bezbednosti i teritorijalne celovitosti zemlje. Nick Shchetko and Alan Cullison, “Ukraine Ends ‘Nonaligned’ Status, Earning Quick Rebuke from Russia”, *The Wall Street Journal*, Dec. 23, 2014, Internet izdanje, <http://www.wsj.com/articles/ukraine-ends-nonaligned-status-earning-quick-rebuke-from-russia-1419339226>.

⁴² U izveštaju OEBS-a iz januara 2015. navodi se da je u području koje kontrolišu proruske snage došlo do znatnog pogoršanja situacije na terenu. Međunarodni aerodrom u Donjecku bio je stalno poprište razmene vatre i sporadičnih okršaja ukrajinskih i proruskih snaga. Manji incidenti postali su učestaliji, da bi sredinom januara 2015. eskalirali zbog nastojanja proruskih separatista da preuzmu punu kontrolu nad aerodromom u Donjecku. Natalia Zinets and Denis Dyomkin, “Ukraine rebels move to encircle government troops in new advance”, *Reuters*, January 26, 2015, Internet, <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-military-idUSKBN0KZ0L920150126>.

⁴³ Michael R. Gordon and Eric Schmitt, “U.S. Considers Supplying Arms to Ukraine Forces, Officials Say”, *The New York Times*, Feb. 1, 2015, Internet izdanje, http://www.nytimes.com/2015/02/02/world/us-taking-a-fresh-look-at-arming-kiev-forces.html?_r=0.

lideri, nastojeći da obnove napore za pronalaženje diplomatskog rešenja sukoba.⁴⁴ Usledio je period intenzivne šat diplomatije tokom kojeg su nemačka kancelarka A. Merkel i tadašnji francuski predsednik F. Oland putovali između Moskve, Kijeva, Vašingtona i Brisela u potrazi za prihvatljivim sporazumom o prekidu vatre. Diplomatski naponi doveli su do pregovora lidera Rusije, Ukrajine, Francuske i Nemačke koji su rezultirali potpisivanjem u Minsku novog mirovnog sporazuma. Ovaj sporazum u značajnoj meri preuzima elemente prethodnog protokola o prekidu vatre iz septembra 2014. koji nije uspeo da obezbedi mir. On predviđa da se, pod monitoringom OEBS-a, hitno prekine vatra i povuče teško naoružanja iz šire zone sukoba. Pored toga, sporazumom se utvrđuje i dugoročni plan za rešavanje brojnih političkih problema. Predviđeno je da se pokrenu razgovori o održavanju lokalnih izbora u regionima pod kontrolom separatista, koji bi se zasnivali na ukrajinskom pravu i ustavnim reformama. Ključni element ustavne reforme trebalo bi da bude decentralizacija, kao i trajni specijalni status za separatističke oblasti. Sprovođenje pomenutih reformi preduslov je za obnovu pune kontrole Ukrajine nad državnim granicama. Dogovorena je i potpuna amnestija za učesnike sukoba, kao i oslobađanje svih talaca i zatvorenika. Predviđen je i međunarodni nadzor nad isporukama humanitarne pomoći, uspostavljanje punih socijalnih i ekonomskih veza, uključujući isplatu penzija stanovništvu u pogođenim oblastima, kao i povlačenje svih stranih oružanih grupa, oružja i plaćenika, što bi pratio OEBS.⁴⁵

Primirje je stupilo na snagu 15. februara 2015. nakon čega su borbe prestale, izuzev u Debalcevu, važnom železničkom čvorištu, kao i u selima u blizini Marjupolja.⁴⁶ Ukrajinske snage bile su primorane da se povuku iz Debalceva, ostavljajući grad pod kontrolom proruskih separatističkih snaga. Ubrzo, borbe u zoni sukoba jenjavaju jer su obe strane počele primenu sporazuma o prekidu vatre povlačenjem artiljerije sa linije fronta.⁴⁷

Primena sporazuma iz Minska i pokušaji da se pokrene zastali mirovni proces

Diplomatski naponi koji su doveli do mirovnog sporazuma omogućili su direktan kontakt ključnih strana, uključujući i razgovore kako Rusije i

⁴⁴ "Merkel says won't arm Ukraine, prefers threat of sanctions", *Reuters*, February 3, 2015, Internet, <http://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-germany-idUSB4NOPT00V20150203>.

⁴⁵ "Ukraine ceasefire: New Minsk agreement key points", *BBC*, February 12, 2015, Internet izdanje, <http://www.bbc.com/news/world-europe-31436513>.

⁴⁶ Alec Luhn, "Fears for Ukraine's ceasefire as clashes with Russia-backed rebels intensify", *The Guardian*, Internet izdanje, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/14/ukraine-ceasefire-doubt-clashes-rebels-russia-rockets-shelling>.

⁴⁷ Alexander Shpigunov and Maria Tsvetkova, "Ukraine begins artillery withdrawal, recognising truce is holding", *Reuters*, Internet izdanje, <http://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-idUKKBN0LU1E720150226>.

Ukrajine, tako i ukrajinske vlade i predstavnika naoružanih grupa aktivnih u istočnom delu zemlje. Učešćem u razgovorima o primirju Rusija je dobila priznanje svojih posebnih interesa na postsovjetskom prostoru i priliku da značajno utiče na političku budućnost Ukrajine. Iako je osnovni prioritet bio da se postigne prekid vatre i stvore uslovi za održivije rešavanje sukoba, nastavljene su tenzije između Kijeva i Moskve, kao i sukobi ukrajinskih snaga i proruskih pobunjenika.

U izveštaju Ujedinjenih nacija, koji se odnosi na period do maja 2016, navodi se da su obe strane u ukrajinskom sukobu odgovorne za kršenja ljudskih prava, uključujući i brojna stradanja boraca i civila, kao i za neselektivna granatiranja civilnih područja.⁴⁸ Sredinom avgusta 2016. došlo je do intenziviranja napetosti i sukoba u istočnoj Ukrajini. Istovremeno, ukrajinski predsednik P. Porošenko optužio je Rusiju da šalje moderno opremljene trupe na Krim, zbog čega je naredio podizanje borbene gotovosti svih vojnih jedinica prema Krimu i liniji razdvajanja u Donbasu. Ubrzo, 25. avgusta, predsednik Rusije je naredio proveru borbene gotovosti vojske, što je dovelo do nagomilavanja snaga i vojne opreme na Krimu i drugim delovima pogranične zone sa Ukrajinom. Ruska vojska sprovela je terenske i pomorske vežbe, pripremila odbrambene raketne sisteme, a angažovano je i vazduhoplovstvo. Vežbe su trajale do 31. avgusta i služile su Rusiji kao priprema za masovniju vojnu vežbu „Kavkaz 2016“ koja je početkom narednog meseca izvedena na jugu zemlje i na Krimu.⁴⁹

Situacija na istoku Ukrajine, a posebno na Krimu, bila je veoma napeta. Dodatnu militarizaciju Krima i veće vojno prisustvo u regionu Rusija je objasnila neophodnošću da preduzme preventivne korake protiv ukrajinskih terorističkih akata na Krimu. Međutim, Ukrajina je odbacila takve optužbe insistirajući na tome da Rusija svojim potezima želi da isprovocira sukobe. Zvanični Kijev i međunarodna zajednica osudili su održavanje ruskih parlamentarnih izbora na Krimu septembra 2016. Početkom naredne godine Ukrajina je tužila Rusiju pred Međunarodnim sudom pravde za kršenje Međunarodne konvencije o suzbijanju finansiranja terorizma i Konvencije UN o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije.⁵⁰ Predmet sporenja su i

⁴⁸ "Accountability for killings in Ukraine from January 2014 to May 2016", Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, [https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR ThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf](https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR%20ThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf).

⁴⁹ *Ukraine Country Review 2016*, op. cit, p. 58.

⁵⁰ Ukrajina je optužila Rusiju da finansijски i vojno podržava separatiste u Donbasu i da diskriminiše etničke manjine na Krimu. Međunarodni sud pravde odbio je zahtev Ukrajine da donese privremene mere protiv Moskve zbog kršenja Konvencije o borbi protiv finansiranja terorizma, aprila 2018, ali ih je odobrio na Krimu i zatražio od Rusije da ponudi obrazovanje na ukrajinskom jeziku i očuva reprezentativne institucije zajednice krimskih Tatara. "Authoritative decisions by ICJ", *Conflict Barometer 2017*, Heidelberg Institute for International Conflict Research, 2018, Heidelberg, pp. 26-27.

pristup i korišćenje pomorskih zona oko Krima, pri čemu Ukrajina optužuje Rusiju da narušava njene teritorijalne vode.⁵¹

Sredinom januara 2017. došlo je do nove eskalacije sukoba na istoku Ukrajine, za koju su se dve strane opet međusobno optuživale.⁵² Da bi se izbegla veća humanitarna kriza EU, SAD i članovi trilateralne Kontakt grupe zadužene za primenu sporazuma iz Minska (Rusija, Ukrajina i OEBS) zatražili su hitan prekid nasilja.⁵³ Na marginama Minhenske bezbednosne konferencije održane februara 2017. ministri inostranih poslova tzv. normandijske četvorke (Rusije, Nemačke, Francuske i Ukrajine), razgovarali su o trenutnoj bezbednosnoj situaciji i mogućnostima za realizaciju sporazuma iz Minska.⁵⁴ Na sastanku Kontakt grupe, održanom narednog meseca, postignut je sporazum o prekidu vatre za vreme uskršnjih praznika. Međutim, odluke Kontakt grupe iz aprila 2017. kojima se sukobljene strane ponovo upućuju na poštovanje primirja nisu zaživele, iako je Specijalna posmatračka misija OEBS-a zabeležila kratke periode prekida vatre, nakon čega su usledila ponovna kršenja. Eskalaciji neprijateljstava doprinela je činjenica da, uprkos preuzetim obavezama, sukobljene strane nisu sprečile prisustvo i upotrebu teškog naoružanja u blizini linije kontakta.⁵⁵

Od maja do septembra 2017. došlo je do opadanja neprijateljstava. Rusija je septembra 2017. uputila nacrt rezolucije Saveta bezbednosti UN-a kojim je predložila mirovnu misiju UN u istočnoj Ukrajini koja bi bila raspoređena na liniji kontakta sukobljenih strana i garantovala zaštitu misije OEBS-a i civila. SAD i Ukrajina su odbacile ruski nacrt rezolucije zato što smatraju da bi to doprinelo „zamrzavanju“ sukoba. Njihov stav je da bi misija UN trebalo da ima mnogo širi mandat, tj. da bude raspoređena na čitavoj teritoriji

⁵¹ Ukrajina je februara 2018. predala memorandum u arbitražnom postupku protiv Rusije prema Konvenciji UN o pravu mora, u kome se tvrdi da je Rusija prekršila njena suverena prava u Crnom i Azovskom moru, kao i u Krečkom moreuzu. „Заява МЗС України щодо подачі Україною меморандуму в арбітражному провадженні проти РФ за Конвенцією ООН з морського права“, 19 лютого 2018, Internet, <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/63052-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-podachi-ukrajinoju-memorandumu-v-arbitrazhnomu-provadhenni-proti-rf-za-konvencijeu-onn-z-morsykgogo-prava>.

⁵² Roman Gončarenko, „Eskalacija sukoba na istoku Ukrajine“, *Deutsche Welle*, 01.02.2017, Internet izdanje, <https://www.dw.com/sr/eskalacija-sukoba-na-istoku-ukrajine/a-37362824>.

⁵³ Realizaciji mirovnog sporazuma trebalo bi da doprinesu redovni sastanci Kontakt grupe, kao i pregovori koji se održavaju na najvišem međunarodnom nivou, a posebno u okviru tzv. normandijskog formata. Međutim, do sada nijedan od brojnih poziva za prekid vatre nije doveo do smirivanja situacije.

⁵⁴ „Measures of Conflict Resolution negotiations and treaties“, *Conflict Barometer 2017*, op. cit., p. 20.

⁵⁵ „Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017“, Office of the UNnited Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18_th_EN.pdf, p. 4.

okupirane Ukrajine, uključujući i granicu sa Rusijom.⁵⁶ Iako je pitanje da li predložena misija UN može doneti mir u istočnoj Ukrajini, imajući u vidu da su oružane sukobe izazvali separatisti uz podršku Rusije, ovaj predlog otvara prostor diplomatiji, tj. pruža priliku da se razmotri na koji način bi misija UN mogla da pomogne sprovođenju mirovnog sporazuma.⁵⁷ Tako su se, u sklopu diplomatskih napora, američki i ruski izaslanici za ukrajinsku krizu sastali više puta tokom 2017. kako bi razgovarali o mogućim modelima misije UN u istočnoj Ukrajini.

U skladu sa nepredvidljivom dinamikom oružanog sukoba u istočnoj Ukrajini, do rasta neprijateljstva i napetosti došlo je tokom oktobra i novembra 2017. Međutim, veliki deo karaktera sukoba ostao je isti – svakodnevna kršenja prekida vatre i česte upotrebe teškog naoružanja, koje prete da ugroze živote i dobrobit civilnog stanovništva, oštećujući imovinu i osnovnu infrastrukturu.⁵⁸ Poslednjih dana decembra 2017. samoproglašene republike i Ukrajina razmenile su više od 350 zatvorenika.

Početakom 2018. ukrajinski parlament usvojio je Zakon o reintegraciji Donbasa, na osnovu koga se delovi ovog regiona koje ne kontroliše Kijev smatraju okupiranim, a Rusija naziva agresorom.⁵⁹ Predsednik Ukrajine izjavio je da taj zakon ne narušava međunarodne obaveze Ukrajine, uključujući i Minsk sporazume, već da stvara pravni mehanizam za politički i diplomatski povratak tog regiona pod kontrolu Kijeva.⁶⁰ Sredinom marta 2018. izbori za predsednika Rusije održani su i na Krimu, što su osudile i Ujedinjene nacije, podsećajući da je to u suprotnosti sa rezolucijama Generalne skupštine UN.⁶¹ Istog meseca američki Državni sekretarijat odobrio je Ukrajini isporuku antitenkovskih raketnih sistema Javelin.⁶²

⁵¹ Ukrajina je februara 2018. predala memorandum u arbitražnom postupku protiv Rusije prema Konvenciji UN o pravu mora, u kome se tvrdi da je Rusija prekršila njena suverena prava u Crnom i Azovskom moru, kao i u Krečkom moreuzu. "Заява МЗС України щодо подачі Україною меморандуму в арбітражному провадженні проти РФ за Конвенцією ООН з морського права", 19 лютого 2018, Internet, <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/63052-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-podachi-ukrajinoju-memorandumu-v-arbitrazhnomu-provadhenni-proti-rf-za-konvencijeju-oon-z-morsykogo-prava>.

⁵⁸ "Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2017", Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport20th_EN.pdf.

⁵⁹ "On particular aspects of public policy aimed at safeguarding state sovereignty of Ukraine over the temporarily occupied territory of Donetsk and Luhansk regions", *Briefing note*, 09 Mar 2018, Internet, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/unhcr_analysis_of_law_on_safeguarding_sovereignty.pdf.

⁶⁰ "President will sign the Law on Reintegration of the Donbas: This Law is a technology to return the occupied territories under the sovereignty of Ukraine", 22 January 2018, Internet, <https://www.president.gov.ua/en/news/cej-zakon-ye-po-suti-tehnologiyeyu-povernennya-okupovanih-te-45534>.

⁶¹ "Report on the human rights situation in Ukraine: 16 February to 15 May 2018", op. cit.

Antiteroristička operacija u istočnom regionu Donbasa zvanično je završena 30. aprila 2018. i umesto nje je pokrenuta tzv. operacija ujedinjenih snaga koja bi trebalo da omogući da se u slučaju potrebe efikasnije, i u skladu sa zakonom, angažuju pripadnici oružanih snaga Ukrajine radi zaštite suvereniteta.⁶³ Narednog meseca otvoren je most koji je Rusija izgradila preko Kerčkog moreuza da bi, kako se navodi, smanjila zavisnost Krima od Ukrajine u pogledu infrastrukture i podstakao ruski turizam na Krimu.⁶⁴

Od sredine maja 2018. u istočnoj Ukrajini su nastavljeni sukobi uz porast civilnih žrtava i ozbiljna kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sredinom juna 2018. ministri spoljnih poslova tzv. normandijske četvorke sastali su se u Berlinu da bi razgovarali o situaciji u istočnoj Ukrajini. Pored toga što su sukobljene strane ponovile posvećenost sprovođenju mirovnog sporazuma iz Minska i založile se za povlačenje teškog naoružanja, na dnevnom redu bila su i pitanja uklanjanja minskih polja, potreba da se obezbedi bolja zaštita stanice za prečišćavanje vode u Donjecku, kao i pitanje slanja mirovne misije UN u zonu sukoba.

Krajem jula 2018. Ministarstvo odbrane SAD najavilo je da će obezbediti 200 miliona dolara za tzv. defanzivnu vojnu pomoć Ukrajini.⁶⁵ Zvanični ukrajinski i američki stavovi su da će ovi sistemi ojačati dugoročne odbrambene kapacitete Ukrajine. U evropskim političkim i vojnim krugovima isporuka naoružanja Ukrajini se posmatra kritički, a prevladavaju

⁶² U poslu vrednom oko 47 miliona dolara američki Stejt department je odobrio moguću prodaju raketnih sistema Ukrajini navodeći da će „predložena prodaja doprineti spoljnoj politici i nacionalnoj sigurnosti Sjedinjenih Država poboljšanjem sigurnosti Ukrajine“. Pored toga, navodi se i da će „sistem Javelin pomoći Ukrajini da izgradi dugoročne odbrambene kapacitete da brani svoj suverenitet i teritorijalni integritet“, kao i da „prodaja ove opreme neće promeniti osnovnu vojnu ravnotežu u region“. „Ukraine – Javelin Missiles and Command Launch Units“, *Defense Security Cooperation Agency*, Pentagon, Washington, Mar. 1, 2018, Internet, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales/ukraine-javelin-missiles-and-command-launch-units>.

⁶³ Ukrajina je aprila 2014. pokrenula antiterorističku operaciju kao odgovor na rastuće nemire i preuzimanje vladinih zgrada u Donbasu, koji su prethodili ruskoj vojnoj podršci separatistima na istoku zemlje. Za razliku od ove kratkoročne mere, nova tzv. operacija ujedinjenih snaga je dugoročna mera, tj. biće na snazi sve dok svi okupirani delovi zemlje ne budu u potpunosti reintegrirani. Pokretanjem nove operacije kontrola nad primenom politike Kijeva u ratnoj zoni, prešla je sa službe bezbednosti na oružane snage zemlje. Gwendolyn Sasse, „Ukraine’s New Military Engagement in the Donbas“, *Carnegie Europe*, May 03, 2018, Internet, <http://carnegieurope.eu/strategieurope/76246>.

⁶⁴ Andrei Kolesnikov, „The End of the Annexation (Op-ed)“, *Moscow Times*, May 18 2018, Internet izdanje, <https://themoscowtimes.com/articles/the-end-of-the-annexation-opinion-61495>.

⁶⁵ Sredstva će biti namenjena unapređenju komandno-kontrolnih sistema, sistema za informisanje, dodatnu obuku, opremu, komunikacione, medicinske i druge operativne potrebe. „DoD to Provide \$200 Million in Security Cooperation Funds to Ukraine“, U.S. Department of Defense, July 20, 2018, Internet, <https://dod.defense.gov/News/Article/Article/1580565/dod-to-provide-200-million-in-security-cooperation-funds-to-ukraine/>.

strahovi da bi to moglo da dovede do eskalacije sukoba. Pored toga što takvi američki potezi ne doprinose realizaciji mirovnog sporazuma, oni naglašavaju neslaganje između stavova SAD i EU o Ukrajinim otežavajući Zapadu da sprovede efikasnu strategiju prema regionu.⁶⁶

Uprkos naporima da se postigne trajni mir, sukobljene strane i dalje ne sprovode obaveze preuzete sporazumima iz Minska, posebno kada je reč o uspostavljanju potpunog i hitnog primirja i povlačenju teškog naoružanja sa linije kontakta. Specijalna posmatračka misija OEBS-a u svojim izveštajima beleži kršenja primirja na dnevnom nivou, ukazujući na činjenicu da postoji rutinska upotreba teškog naoružanja, kao i da zbog neselektivnog granatiranja i dalje stradaju civili, imovina i ključna infrastruktura (vodovodi, gasovodi, elektro mreža) i obrazovne i zdravstvene ustanove.⁶⁷ Snabdevanje separatista oružjem je konstantno, rusko-ukrajinska granica je otvorena, a Rusija i dalje poriče svaku odgovornost za stanje u istočnoj Ukrajini. Rusija doprinosi i jačanju separatističkih republika u Donbasu pružajući, između ostalog, podršku izgradnji političkih institucija, zatim finansiranjem penzija, socijalnih davanja, plata pripadnika separatističke vojske i lokalnih zvaničnika. S druge strane, Ukrajina stavlja akcenat na vojne komandne i odbrambene kapacitete, kao i na snabdevanje američkim protivtenkovskim raketnim sistemima što, takođe, ne doprinosi okončanju sukoba u Donbasu i samim tim je u suprotnosti sa zvaničnim opredeljenjima ukrajinskih zvaničnika koji se javno zalažu za mir i poštovanje mirovnog sporazuma.

U svakom slučaju, Ukrajina ne može da priušti nastavak sukoba na svojoj teritoriji. Bez finansijske podrške Zapada i MMF-a, ukrajinskoj privredi prethodi kolaps. Ukrajini su preko potrebne efikasne institucije, politička odgovornost i vladavina prava. Od najvećeg značaja biće sposobnost vlade da sprovede političke i ekonomske reforme, jer se situacija u Ukrajini može značajno pogoršati ukoliko ne dođe do opipljivih poboljšanja u privredi i upravljanju. Modernizacija Ukrajine je bolan i spor proces. Reforme su i dalje više na nivou obećanja nego konkretnog programa. Iako je Majdan srušio režim V. Janukoviča, prethodni oligarhijski sistem upravljanja je u velikoj meri ostao isti. Takođe, ratno vreme obično dodatno podstiče korupciju. Za izgradnju stvarno reprezentativnih institucija i vladavine prava potrebni su mir i društvena kohezija. Najveći jaz može biti između onog što Ukrajinci veruju da zaslužuju od strane Zapada i onoga što su zapadne vlade i institucije spremne da im pruže.⁶⁸

⁶⁶ Gwendolyn Sasse, "Ukraine's New Military Engagement in the Donbas", op. cit.

⁶⁷ "Report on the human rights situation in Ukraine: 16 February to 15 May 2018", Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights - Ukraine, (20 June 2018), Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraineFev-May2018_EN.pdf.

⁶⁸ E. Wayne Merry, "Dealing with the Ukrainian Crisis: Transatlantic Strategy Dilemmas", *IAI Working Papers*, No. 15 | 51, Istituto Affari Internazionali, December 2015, Roma, p. 11.

Zaključne napomene

Ukrajina je jedna od najvećih evropskih država preko koje se transportuje značajna količina ruskog gasa za Evropu. S obzirom na položaj, veličinu i ukupne kapacitete, Ukrajina ima veliki ekonomski, politički i strateški značaj.⁶⁹ Ruska aneksija Krima i oružani sukobi u istočnoj Ukrajini ostavili su velike i još nesagledive posledice po budućnost zemlje. Pored sporazuma iz Minska koji je doneo privremeni kraj obimnih vojnih operacija i uveravanja obe strane da politički dijalog ostaje ključni mehanizam za okončanje sukoba, dogovoreno se ne poštuje. Mnoge odredbe mirovnog sporazuma nisu sprovedene zbog čega je mala verovatnoća da se uspostavi trajni mir, dok je rizik od eskalacije sukoba i dalje visok. Sve češća su kršenja primirja, a ovaj sukob, sada već u svojoj petoj godini, nastavio je da odnosi civilne žrtve i oštećuje osnovnu civilnu infrastrukturu, održavajući napeto okruženje i stvarajući atmosferu opšte nesigurnosti.

Iako su neposredni izvori ukrajinske krize rusko-ukrajinski sporovi koji su, pre svega, zasnovani na unutrašnjim pitanjima, tj. političkim, verskim i kulturnim podelama u Ukrajini, ona je ozbiljno uticala na širu stabilnost u Evropi. Povećane su tenzije i produbljen jaz koji u međusobnim odnosima Rusije i Zapada postoji još od kraja 1990-ih, što je veoma negativno uticalo na regionalnu i globalnu bezbednost i učinilo mnogo složenijim izgleda za saradnju u drugim oblastima i regionima.

Rusija je jasno stavila do znanja da ne želi da bude okružena državama koje su prozapadno orijentisane, već da nastoji da u svom susedstvu održava prijateljske ili bar neutralne režime.⁷⁰ Usvajanje evropskih normi, umanjilo bi njenu mogućnost da značajnije utiče na politiku ovih zemalja. Dramatični događaji u Ukrajini pokazali su da, iako nije u stanju da ovu zemlju potpuno kontroliše, Rusija može ozbiljno da je destabilizuje.⁷¹ Rusija ni ne krije da je njen cilj Ukrajina koja je čvrsto u ruskoj sferi uticaja. Prema tome, sve dok ideološka opredeljenja vlade u Kijevu predstavljaju prepreku za obezbeđenje tog cilja, postoje razlozi za pretpostavku da će Rusija nastaviti da vodi politiku koja će u ovoj zemlji uzrokovati nestabilnost.

⁶⁹ O geopolitičkom značaju Istočne Evrope i Ukrajine videti više u: Vladimir Trapara „Savremeni značaj Makinderovog koncepta Istočne Evrope: slučaj ukrajinske krize“, *Međunarodna politika*, br. 1155-1156, Beograd, 2014, str. 26-44.

⁷⁰ Tokom petodnevnog rata sa Gruzijom 2008. Rusija je pokazala da spremna da preduzme drastične mere i učini sve što je potrebno kako bi sprečila širenje prozapadnih uticaja i vlada prema svojim granicama. Ana Jović-Lazić, „Odnosi Rusije i Gruzije godinu dana nakon oružanog sukoba“, *Međunarodna politika*, br. 1136, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2009, str. 64-77. Ana Jović-Lazić, „Sukob u Gruziji i Evropska unija“, *Međunarodna politika*, br. 1130-1131, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008, str. 30-37.

⁷¹ A. Лукин, „Постбиполярный Мир: Мирное Сосуществование или Хаос?“, *Мировая Экономика и Международные Отношения*, 2016, том 60, No. 1, p. 21.

Ruska aneksija Krima je već, sama po sebi, stvorila trajni teritorijalni spor u granicama Ukrajine, koji ima značajne posledice po strateška opredeljenja i stremljenja zemlje ka zapadnim integracijama. Istovremeno, nastavak beskonačnih pregovora ili jednostavno „zamrzavanje“ zone sukoba na istoku Ukrajine, koje ostavlja nejasan status separatističkih oblasti, ostaje problem za politički i ekonomski razvoj regiona. Pored toga, „zamrzavanje“ sukoba koji ima potencijal da se brzo pokrene, može da spreči Ukrajinu da se politički i ekonomski stabilizuje.⁷² Pored potrebe da očuva teritorijalni integritet, Ukrajina se suočava i sa čitavim nizom izazova od kojih su najveći sprečavanje ekonomskog kolapsa i reformisanje državnih institucija.

Postizanje dugoročne stabilnosti Ukrajine zahteva podršku međunarodne zajednice, pre svega, Rusije, SAD i EU u sprovođenju sveobuhvatnog paketa političkih, ekonomskih i bezbednosnih mera. Pri tome bi poseban značaj trebalo da imaju vojna neutralnost Ukrajine, garancije za njenu bezbednost i suverenitet, adekvatna autonomija za istočne oblasti, kao i stvaranje uslova da zemlja tesno saraduje i održava trgovinske veze kako sa Unijom, tako i sa Evroazijskom unijom.⁷³ Istovremeno, vojno neutralna Ukrajina koja bi bila svojevrsna tampon zona između NATO i Rusije, doprinela bi smanjenju tenzija i stabilnosti na evropskom kontinentu.⁷⁴

U svakom slučaju, uloga spoljnih aktera odrediće dalja zbivanja u Ukrajini. Pri tome su ključni faktori neposredna ruska bezbednosna i ekonomska pomoć separatistima u Donbasu, ali i politička i ekonomska podrška Brisela i vojna pomoć Vašingtona Kijevu. Iako je ukrajinska kriza otvorila veoma dubok jaz u odnosima Rusije i Zapada, suprotstavljene strane ponovo moraju naći način da saraduju kako bi se izbegli dalji sukobi i konfrontacije, koji mogu izazvati dugotrajnu nestabilnost u Evropi i dovesti u pitanje i sam opstanak zemlje.

Bibliografija

Abibok, Julia, "Identity policy in the self-proclaimed republics in east Ukraine", *OSW Commentary*, No. 270, Centre for Eastern Studies, June 6, 2018, Internet, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2018-06-06/identity-policy-self-pro-claimed-republics-east-ukraine>.

Alcaro, Riccardo, *West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis*, IAI *Research Papers*, Istituto Affari Internazionali, Roma, 2015.

⁷² Ben Smith, "Russian foreign and security policy", *Commons Briefing papers*, No. CBP 7646, July 2016, p. 50.

⁷³ Andrei Tsygankov, "Vladimir Putin's last stand: the sources of Russia's Ukraine policy", *Post-Soviet Affairs*, Vol. 31, No. 4, 2015, p. 299.

⁷⁴ Andrew T. Wolff, "The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis", *International Affairs*, Volume 91, Issue 5, 1 September 2015, pp. 103-121.

- Anthony, Ian, "The Ukraine conflict and its implications", *SIPRI Yearbook 2015*, Oxford University Press, Stockholm, 2015.
- Averre, Derek & Wolczuk, Kataryna, "The Ukraine Crisis and Post-Post-Cold War Europe", *Europe-Asia Studies*, Vol. 68, No. 4, 2016.
- Buffa, G. David, "Proposed remedy for the dilemma of innumerable futures: Ukraine, Russia, and NATO membership", *Brooklyn Journal of International Law*, No. 35, Brooklyn Law School, New York, 2010.
- Dabić, Dragana, „Zajednička spoljna i bezbednosna politika Evropske unije prema ukrajinskoj krizi“, *Međunarodna politika*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Vol. LXVI, br. 1160, 2015.
- Dannreuther, Roland, "Developing the Alternative to Enlargement: The European Neighbourhood Policy", *European Foreign Affairs Review*, No. 11, Kluwer Law International, 2006.
- Der Lijn, Jaïr Van and Smit, Timo, "Regional trends and developments in peace operations", *Peace operations and conflict management, SIPRI Yearbook 2018*, Oxford University Press, Stockholm.
- Gajić, Aleksandar, „Odnosi EU i Rusije u svetlu ukrajinske krize“, *Međunarodna politika*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Vol. LXVII, br. 1161, Beograd, 2016.
- Gončarenko, Roman, "Eskalacija sukoba na istoku Ukrajine", *Deutsche Welle*, 01.02.2017, Internet izdanje, <https://www.dw.com/sr/eskalacija-sukoba-na-istoku-ukrajine/a-37362824>.
- Gordon, R. Michael, and Schmitt, Eric, "U.S. Considers Supplying Arms to Ukraine Forces, Officials Say", *The New York Times*, Feb. 1, 2015, Interneti izdanje, <http://www.nytimes.com/2015/02/02/world/us-taking-a-fresh-look-at-arming-kiev-forces.html>.
- Haukkala, H., "From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU–Russia Relations", *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 23, No. 1, 2015.
- Hilpold, Peter, "Ukraine, Crimea and New International Law: Balancing International Law with Arguments Drawn from History", *Chinese JIL*, Oxford University Press, 2015.
- Jović-Lazić, Ana and Lađevac, Ivona, "Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World", *Social and economic problems and challenges in the Contemporary World*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, Ivona Lađevac (eds), Global Resource Management: Doshisha University, Japan, IIPE, Belgrade, 2017.
- Jović-Lazić, Ana and Nikolić, Marko, "The Importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia", *Energy Security of Europe: The position of Serbia*, Miroslav Antevski, Dobrica Vesić (eds), IIPE, Belgrade, 2013.

- Jović-Lazić, Ana, „Odnosi Rusije i Gruzije godinu dana nakon oružanog sukoba“, *Međunarodna politika*, br. 1136, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2009.
- Jović-Lazić, Ana, „Sukob u Gruziji i Evropska unija“, *Međunarodna politika*, br. 1130-1131, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.
- Jović-Lazić, Ana, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015.
- Karatnycky, Adrian and Motyl, J. Alexander, “The Key to Kiev: Ukraine’s Security Means Europe’s Stability”, *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 3, Council on Foreign Relations, New York, 2009.
- Koenig, Nicole, “The External Challenges of the EU: What Strategies?“, Discussion of European Steering Committee, Synthesis, Jacques Delors Institut, Berlin, 2015.
- Kolesnikov, Andrei, “The End of the Annexation (Op-ed)“, May 18 2018, *Moscow Times*, Internet, <https://themoscowtimes.com/articles/the-end-of-the-annexation-opinion-61495>.
- Kramer, E. Andrew, “Rebel-Backed Elections to Cement Status Quo in Ukraine“, *The New York Times*, Internet izdanje, http://www.nytimes.com/2014/11/03/world/europe/rebel-backed-elections-in-eastern-ukraine.html?_r0.
- Kubicek, Paul, “Ukraine and the European Neighborhood Policy: Can the EU help the Orange Revolution bear fruit?“, *East European Quarterly*, XLI, No. 1, University of Colorado, 2007.
- Le Gloannec, Anne Marie, “The EU, Russia and Ukraine: a double track with no end?“, *Policy Brief*, No. 17, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, 2015.
- Lipman, Maria and Malashenko, Alexey, *The End of an Era in EU-Russia Relations*, Dmitri Trenin, (ed.), Carnegie Moscow Center, Moscow, 2013.
- Luhn, Alec, “Fears for Ukraine’s ceasefire as clashes with Russia-backed rebels intensify“, *The Guardian*, Internet izdanje, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/14/ukraine-ceasefire-doubt-clashes-rebels-russia-rockets-shelling>.
- Merry, E. Wayne, “Dealing with the Ukrainian Crisis: Transatlantic Strategy Dilemmas“, *IAI Working Papers*, No. 15 | 51, Istituto Affari Internazionali, Roma, 2015.
- Sasse, Gwendolyn, “Ukraine’s New Military Engagement in the Donbas“, May 03, 2018, Carnegie Europe, Internet, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/76246>.
- Shchetko, Nick and Cullison, Alan, “Ukraine Ends ‘Nonaligned’ Status, Earning Quick Rebuke from Russia“, *The Wall Street Journal*, Dec. 23, 2014,

- Internet izdanje, <http://www.wsj.com/articles/ukraine-ends-non-aligned-status-earning-quick-rebuke-from-russia-1419339226>.
- Shelest, Hanna, "After the Ukrainian crisis: Is there a place for Russia?", *Southeast European and Black Sea Studies*, No. 2, 2015.
- Shpigunov, Alexander and Tsvetkova, Maria, "Ukraine begins artillery withdrawal, recognising truce is holding", *Reuters*, Internet izdanje, <http://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-idUKKBN0LU1E720150226>.
- Smith, Ben, "Russian foreign and security policy", *Commons Briefing papers*, No. CBP 7646, House of Commons Library, London, July 2016.
- Smith, Dan, "Introduction: International stability and human security in 2017", *SIPRI Yearbook 2018*, Oxford University Press, Stockholm, 2018.
- Spaulding, Hugo, "Putin's next objectives in the Ukraine Crisis", *Backgrounder*, Institute for the Study of War, Feb 3, Washington, 2015.
- Trapara, Vladimir, „Savremeni značaj Makinderovog koncepta Istočne Evrope: slučaj ukrajinske krize“, *Međunarodna politika*, br. 1155–1156, Beograd, 2014.
- Trenin, Dmitri, "Russia's evolving grand Eurasia strategy: Will it work?", Carnegie Moscow Center, 20 July 2017, Internet, <http://carnegie.ru/2017/07/20/russia-s-evolving-grand-eurasia-strategy-will-it-work-pub-71588>.
- Tsygankov, Andrei, "Vladimir Putin's last stand: the sources of Russia's Ukraine policy", *Post-Soviet Affairs*, Vol. 31, No. 4, 2015.
- Ukraine Country Review 2016*, Country Watch, Houston, 2017.
- Wolff, T. Andrew, "The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis", *International Affairs*, Volume 91, Issue 5, 1 September 2015.
- Yost, S. David, "The Budapest Memorandum and Russia's intervention in Ukraine", *International Affairs*, Volume 91, Issue 3, May 2015.
- Youngblood Coleman, Denise, "Ukraine's "Maidan" Uprising; effects on relations with Russia and the West", *Ukraine Country Review 2016*, Country Watch, Houston, 2017.
- Zinets, Natalia and Dyomkin, Denis, "Ukraine rebels move to encircle government troops in new advance", *Reuters*, January 26, 2015, Internet, <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-military-idUSKBN0KZ0L920150126>.
- Лукин, А., "Постбиполярный Мир: Мирное Сосуществование или Хаос?", *Мировая Экономика и Международные Отношения*, No. 1, том 60, 2016.
- "Accountability for killings in Ukraine from January 2014 to May 2016", Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHRThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf.

- “Authoritative decisions by ICJ”, Conflict Barometer 2017, Heidelberg Institute for International Conflict Research, Heidelberg, 2018.
- “Can Peacekeepers Break the Deadlock in Ukraine?”, International Crisis Group, Europe Report N°246. Brussels, 15 December 2017, Internet, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/246-can-peacekeepers-break-deadlock-ukraine>.
- “DoD to Provide \$200 Million in Security Cooperation Funds to Ukraine”, U.S. Department of Defense, July 20, 2018, Internet, <https://dod.defense.gov/News/Article/Article/1580565/dod-to-provide-200-million-in-security-cooperation-funds-to-ukraine/>.
- “Joint statement of the NATO-Ukraine Commission”, Meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs, Brussels, 2 December 2014, Internet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115474.htm.
- “Merkel says won’t arm Ukraine, prefers threat of sanctions”, *Reuters*, February 3, 2015, Internet, <http://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-germany-idUSB4N0PT00V20150203>.
- “On particular aspects of public policy aimed at safeguarding state sovereignty of Ukraine over the temporarily occupied territory of Donetsk and Luhansk regions”, *Briefing note*, 09 Mar 2018, Internet, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/unhcr_analysis_of_law_on_safeguarding_sovereignty.pdf.
- “Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 1990 (2014) Final version, Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation”, Internet, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=20882&lang=en>.
- “President will sign the Law on Reintegration of the Donbas: This Law is a technology to return the occupied territories under the sovereignty of Ukraine”, 22 January 2018, Internet, <https://www.president.gov.ua/en/news/cej-zakon-ye-po-suti-tehnologiyeyu-povernennya-okupovanihte-45534>.
- “Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2017”, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport20th_EN.pdf.
- “Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017”, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_EN.pdf.
- “Report on the human rights situation in Ukraine: 16 February to 15 May 2018”, Office of the United Nations High Commissioner for Human

Rights - Ukraine, (20 June 2018), Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraineFev-May2018_EN.pdf.

“Report on the human rights situation in Ukraine: 16 February to 15 May 2018”, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights - Ukraine, (20 June 2018), Internet, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraineFev-May2018_EN.pdf.

“Territorial integrity of Ukraine, United Nations General Assembly Resolution 68/262 adopted by the General Assembly on 27 March 2014”, Internet, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_262.pdf.

“U.S., Russia: Ukraine Is Shaping Up to Be a Hot Topic for the Next Trump-Putin Summit”, Snapshots, Stratfor, Jul 20, 2018, Internet, <https://worldview.stratfor.com/article/us-russia-ukraine-hot-topic-second-trump-putin-summit>.

“Ukraine – Javelin Missiles and Command Launch Units”, Defense Security Cooperation Agency, Pentagon, Washington, Mar. 1, 2018, Internet, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales/ukraine-javelin-missiles-and-command-launch-units>.

“Ukraine ceasefire: New Minsk agreement key points”, BBC, February 12, 2015, Internet izdanje, <http://www.bbc.com/news/world-europe-31436513>.

“Заява МЗС України щодо подачі Україною меморандуму в арбітражному провадженні проти РФ за Конвенцією ООН з морського права”, 19 лютого 2018, Internet, <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/63052-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-podachi-ukrajinoju-memorandumu-v-arbitrazhnomu-provadhenni-proti-rf-za-konvencijeju-oon-z-morsykiego-prava>.

“National Security Strategy of the United States of America” December 2017, Internet, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-09-05.pdf>.

Ana JOVIĆ-LAZIĆ
Ivona LAĐEVAC

**DEVELOPMENT AND CONSEQUENCES
OF THE UKRAINIAN CRISIS**

ABSTRACT

The article focuses on evolution, outcomes and consequences of the Ukrainian crisis. This crisis, as the most serious security challenge in Europe since the end of the Cold War, dramatically worsened relations between Russia on the one side and the West on the other and left far-reaching negative consequences for international relations as a whole. The goals of this article are the analysis of the specific circumstances, interests and position of both Ukraine and the key international actors that have led to the Ukrainian crisis and will affect its further development. The attitudes of the key international actors, as well as the formulation of appropriate policies towards Ukraine, are the most demanding tasks and a test of the capabilities and limitations of a common approach and cooperation of the international community in resolving the security challenges in the post-Soviet space.

Keywords: Ukraine, Ukrainian crisis, the annexation of Crimea, conflict in eastern Ukraine, Russia, the European Union, the West.